

The Moral Arc

Theologen doen er goed aan zich te verdiepen in het werk van atheïsten, omdat dit in West Europa de snelst groeiende levensbeschouwing is. Secularisatie, waar de grote protestantse kerken mee kampen, kan er evenmin los van worden gezien.

Michael Shermer (geb. 1954) was in zijn jonge jaren 'born again christian' zoals dat in de VS wordt uitgedrukt. Na 7 jaar brak hij met het evangelisch christendom. Shermer studeerde psychologie en promoveerde op Alfred Russel Wallace (tijdgenoot en geestverwant van Darwin). In 1992 richtte hij *The Skeptics Society* op met het magazine *Skeptic*. Shermer is een zeer productieve auteur en maakte ook televisieprogramma's. Zijn belangrijkste sceptische boeken zijn *Why People Believe weird Things* en *The Believing Brain*.

Als je niet-gelovig wordt zit je wel met een probleem. Plotseling wordt je als mens op jezelf teruggeworpen. Je kunt je bij de vraag wat goed en kwaad is niet beroepen op een autoriteit. Het boek *The Moral Arc* wil een op de rede gebaseerde ethiek bieden. Het lijkt mij dat een dergelijke publicatie in een behoefte voorziet.

De titel *The Moral Arc* is ontleend aan een toespraak van Martin Luther King, die in een beroemde toespraak in maart 1965 zei: 'the arc of the moral universe is long, but it bends toward justice'. Het doel van moraal is volgens de definitie van Shermer 'het streven naar overleving en welzijn van andere morele wezens'. Shermer betoogt dat wij mensen van nature tribaal denken. Xenofobie staat er ook mee in verband. Maar door onze ontwikkeling wordt onze horizon verbreed en passen we onze morele waarden toe op heel de mensheid en zelfs de dierenwereld. Religie draagt niet bij aan morele vooruitgang, omdat de wereldreligies juist tribaal denken. Shermer bestrijdt (mijns inziens terecht) Denis D'Souza, die veel waarden van de Verlichting ziet als voortvloeisel van het christelijk geloof. Over het algemeen is Shermer evenwichtig in zijn oordeel over het christelijk geloof. Hij beseft dat geloof kan aanzetten tot goede daden en distantieert zich van Christopher Hitchens ('religie vergiftigt alles'). Maar we komen ook wat minder genuanceerde passages tegen. Volgens hem is de Bijbel een van de meest immorele werken in de wereldliteratuur (154) en Jezus is niet beter dan het Oude Testament. De Tien geboden acht hij in strijd met de Amerikaanse constitutie (176). Weer wel interessant is de decaloog die hij zelf heeft opgesteld.

Shermer past zijn morele betoog toe op 4 onderwerpen: slavernij, vrouwenrechten, homorechten en dierenrechten. Het hoofdstuk over dierenrechten bevat veel dat te denken geeft. Bepaalde dieren staan dicht bij het gevoel dat wij mensen hebben. Honden doen aan 'mind reading'. Ze kunnen depressief zijn als ze niet meer bij hun baasje zijn. Dieren op weg naar de slacht, hebben duidelijk gedrag, dat ze weg willen vluchten. Ze willen blijven leven. Hoewel bepaalde passages aangrijpend zijn, trekt Shermer geen vergaande conclusies: hij pleit ervoor om minder vlees te eten en op een meer diervriendelijke manier dieren te houden.

Interessant is verder het hoofdstuk over de vrije wil en determinisme. Shermer neemt afstand van geleerden die zeggen dat de vrije wil een illusie is. Het idee dat we gedetermineerd zijn vindt hij een huiveringwekkende gedachte. Shermer zet uiteen, dat de mens een 'modular mind' heeft. Hij bedoelt: voortdurend hebben we conflicterende impulsen in ons hoofd en voortdurend proberen we daarin goede keuzes te maken. De mens heeft dus een 'free won't', maar er is wel sprake van conditionering: door onze aanleg, maar ook door het milieu waar we uit voortkomen. En soms kunnen ook specifieke lichamelijke factoren onze vrije wil ernstig belemmeren (het beroemde geval van Charles Witman).

Het boek *The moral mind* bevat een schat aan informatie over vele onderwerpen. Een van de zwakste kanten van Shermers analyse, is zijn soms al te optimistische kijk op onze tijd. Volgens hem leven we nu in de meest morele tijd van de geschiedenis van de mensheid. Hij draagt daar ook veel argumenten voor aan. Maar soms schiet hij op hol. In het laatste hoofdstuk spreekt hij de verwachting uit het armoedepercentage in 2035 wereldwijd op nul zal staan. Verder laat hij zijn fantasie de vrije loop als hij spreekt over de kolonisatie van Mars, de overwinning van de biologische dood en emotionele computers.

Ik ben het eens met Shermer dat in veel opzichten de wereld vooruit gaat. Er zijn steeds meer democratieën. Er is minder oorlog. Armoede neemt af. We gaan beter om met dieren, enz.

Er zijn echter andere problemen, waar Shermer aan voorbij gaat. Voor het eerst in de geschiedenis, zijn er in de grote steden begrafenissen, waar geen familie of vrienden aanwezig zijn. In sommige opzichten neemt de saamhorigheid onder mensen af. Er zijn veel meer echtscheidingen dan vroeger. Bijna niemand maakt zich druk over de toegankelijkheid van pornografie. Terwijl porno fundamenteel immoreel is.

Velen onder ons zijn onverschillig over de enorme ongelijkheid in de wereld. Veel producten die wij gebruiken zijn via regelrechte uitbuiting tot stand gekomen. Westerse landen hebben verder ten opzichte van vluchtelingen vaak een hypocriete opstelling. Tenslotte stel ik, dat geloof helpt om onzelfzuchtig te leven. We leven in een hedonistische cultuur. Door de overgave van het geloof kunnen we makkelijker onze eigen belangen loslaten. Is het om die reden dat gelovigen op sommige punten (bijv. vrijgevigheid) beter scoren dan niet-gelovigen?

Michael Shermer, *The Moral Arc: How Science and Reason Lead Humanity toward Truth, Justice, and Freedom*, Hery Holt 2015, 541 pp., 28,99 €, ISBN 9780805096910.